

rod, broj i padež brojke koju treba pročitati. koja s riječju godina čini kongruentnu cjelinu. U obrnutom poretku (gdje je brojka ispred riječi godina) mora se prije čitanja prvoga dijela, brojke, pogledom obuhvatiti drugi dio, riječ godina, da bi se utvrdili i u čitanju (izgovaranju) primijenili navedeni kongruentni odnosi.

3. U prilog pisanju riječi godina iza brojke može se reći ovo:

Brojka je u izgovoru riječ ili skup riječi s atributskim značenjem (ustvari je to redni broj s obilježjima pridjevske riječi, pridjeva). Kao što je rečeno, u našem jeziku atribut (pridjevska riječ), stilski neutralno prethodi riječi koja mu (joj) je otvorila mjesto (imenska riječ). Kongruencija se provodi ne samo u govoru nego i u pismu, pa kad se čita, pročita se upravo onako kako je napisano, ne misleći na kongruentne odnose, na koje se međutim mora misliti kad pridjevsku riječ zamjenjuje brojka. Ne treba se zato čuditi što se pišu primjeri kao „1901. godine” s brojkom kao pridjevskom riječi (u funkciji atributa) ispred riječi godina kad je temeljno načelo rasporeda riječi u našem jeziku da pridjev (kao atribut) stoji ispred odgovarajuće imenice. Zato se, primjerice, piše: prošle (lanjske.

pretprošle, preklanjske, ove, te, one, sadašnje, tekuće, iduće, buduće, neke, svake...) godine, a ne obratno; obratan raspored (godine prošle...) imao bi veoma naglašeno stilsko obilježje. Načelo o pisanju pridjevske riječi ispred imenice gotovo je bez izuzetka, pa dok nam je tradicija ostavila prijevod s latinskoga „godine Gospodnje...” („ljeta Gospodnjega...”) i u vezi s time „godine 1901.” ili bilo koje druge, ipak tradicijom nisu posvećeni ni svi srodni slučajevi prevođenja s latinskoga (ili povodenja za stanjem u drugim evropskim jezicima); prema latinskom „anno currente” imamo u prijevodu „tekuće godine” s normalnim, svojim rasporedom članova sintagme (pridjev + imenica).

4. Iz opisa problema izlazi i naš odgovor. Nema pravoga opravdanja niti jezične potrebe da se mijenja raspored dijelova (članova) sintagme bilo da je riječ godina napisana ispred brojke bilo da je napisana iza brojke. Svaki od ta dva načina pisanja ima oslonac u prihvaćenom (ovjerenom) načinu izražavanja na našem jeziku pa su i oba jezično opravdana.

Božidar Finka

DIŌNĪK ILI DIŌNĪK, SPASĒNJE ILI SPĀSĒNJE?

S. V. iz Ljubuškoga pita što je pravilno: *dŕo-nĭk* ili *diŕo-nĭk*, *spasĕnje* ili *spĕsĕnje*.

Već je nekoliko puta isticano da književni jezik mora učiti pripadnik svakoga dijalekta. da nema privilegiranih dijalekata u kojima je materinski naglasak istovjetan s književnim. a ovo je pitanje lijep primjer da ni Hercegovci nisu bez naglasnih teškoća ako žele njegovati svoj jezik.

Kao i obično u takvim pitanjima najprije posežemo za rječnicima. No ove riječi u njima nalazimo ili s jednim ili s drugim naglaskom ili s oba, i to još s različitim poretkom, sad je na prvom mjestu jedan naglasak, sad drugi. Odatle ne treba zaključiti da je to nered u kojem se običan smrtnik ne može snaći, nego da su pravilna oba naglasaka, tj. da ne griješimo upotrebljavali jedan ili drugi.

Kad su u rječnicima tako različiti podaci, onda to očito ima svoje uzroke pa se mogu postaviti nova pitanja: zašto je to tako, odnosno ima li kakve razlike i razloga da jednom dademo prednost, zbog većega jedinstva književnoga jezika.

Pokušat ću na to odgovoriti.

Tvorbene imenice izvedene sufiksima na *-ik* najčešće imaju naglasak kao što je u osnove (*bĕs-mrtnĭk*, *bezŕbraznĭk*, *ŕđnĭk*, *mŕŕnĭk*...), a znatno rjeđe imaju kratkouzlazni na pretposljednem slogu, osim ako ne pripadaju kategoriji izvedenica od glagolskih pridjeva trpnih ili imenica koje označuju mjesto gdje rastu drvenaste biljke. Zbog toga jača težnja da sve ostale imaju naglasak kao i osnova, a pogotovu se to jasno očituje u dvosložnih imenica. Tako je nekada bilo normalno *glĕsnĭk*, *rjĕčnĭk*, *vjĕsnĭk*, *zlĕtnĭk*, a danas se normalno govori *glĕsnĭk*, *rjĕčnĭk*, *vjĕsnĭk*, *zlĕtnĭk*. Takve riječi s dugim *je* zadaju normi poseban problem (usp. D. Brozović, J, 29, 85–

86), ali s *dionik* je kao i sa *glasnik*, *zlatnik*: *dionik*, *glásnik*, *zlátnik* noviji su naglasci, a *diònik*, *glàsnik*, *zlàtnik* zastarijevaju, ako već nisu zastarjeli. Možda je najbolje da kažemo samo da su starinski. Pa tko želi govoriti da se *dionik* ne ističe naglaskom, reći će *dionik*, a tko želi svomu govoru dati malo arhaičniju boju, koji tu riječ želi s kojega razloga naglaskom istaknuti, reći će *diònik*.

S riječju *spasenje* nešto je drugačije.

Glagolske imenice od nesvršenih glagola imaju naglasak kao u osnove, a od svršenih je dugouzlazni na slogu ispred sufiksa. To lijepo pokazuju opreke kao *bržanje-ubržanje*, *džžanje-održanje*, *jednāčēnje-ujednācēnje*, *slūšānje-sastušanje*. Kolebaju se izvedenice od dvovidnih glagola (*čūvēnje* i *čuvēnje*, *křštēnje* i *krštēnje...*) i nekoliko izvedenica od glagola I. i V. vrste (*pòkajānje-pokajānje*, *prikazānje-prikázānje*, *vjēncānje-vjenčānje...*). Takvo se dvojstvo katkada iskorištava za razlikovanje značenja, kao što je učinjeno u *pēčēnje* i *pečēnje*.

Što se *spasēnja* tiče, može se reći da je *spasēnje* stariji naglasak, a *spāsēnje* noviji, ali se to ne osjeća jer ta imenica nema analogija, ona visi u zraku, kako se to figurativno kaže. *Spasēnje* je glagolska imenica od glagola *spāsti*, ali se taj

glagol u hrvatskom književnom jeziku više ne upotrebljava, nego *spasiti*, od kojega je po sustavnoj tvorbi *spasēnje*, ali se ta imenica ne upotrebljava. Dakle sačuvala se imenica od glagola koji je nestao. A sačuvala se zato što se često upotrebljavala od 12. stoljeća do danas, kao što to pokazuje AR. Da nije tako, preporučio bih mjesto nje imenicu *spās*, koja joj je sinonim, po pravilu: ako su glagolska imenica (u užem značenju) i neglagolska sinonimi, prednost treba imati neglagolska. Da su sinonimi, potvrđuje i J. Šetka u Hrvatskoj kršćanskoj terminologiji, Split, 1976., gdje kaže da je *Spas* bio u starije doba sinonim za Spasitelja, ali da se danas upotrebljava samo u značenju „spasenje”. U Biblijskom leksikonu (KS, Zagreb, 1972.) riječ *spas* ima specijalno značenje, a *spasenje* je upućeno na otkupljenje, ali to je već terminološko područje katoličke teologije.

No da se vratimo pitanju. Dok se *spasenje* upotrebljava, treba je nekako i naglasiti. Može se jednim ili drugim naglaskom, ali ako je komu baš stalo da jednom naglasku ipak dade prednost, ja bih rekao *spasēnje* jer je taj naglasak i stariji i sustavniji.

Stjepan Babić

POZNAJEMO LI SVOJ JEZIK ?

TKO IMA VIŠE NAZIVA ZA SNIJEG:
ESKIMI ILI MI?

„U jeziku Eskima ne postoji riječ *rat*, ali zato Eskimi imaju više od dvadeset riječi za jednu te istu stvar – snijeg!” – piše u Vikendu od 4. prosinca 1981. na 41. stranici. Ne znamo kakvih sve vrsta snijega imaju Eskimi, ali znamo li kakvih ih sve imamo mi? Želeći da to saznamo, u 5. broju 25. godišta Jezika, dakle prije četiri godine, potičući čitatelje na suradnju, naznačili smo potencijalnim suradnicima dvanaest tema, a deseta je bila *Kakvih sve vrsta snijega ima?* Kako se do Vikendove zanimljivosti nije nitko javio, a prošlo je do tada više od tri godine,

počeo sam skupljati te nazive i iznenadio se koliko ih ima. Evo što sam našao.

1. *Snijeg* je osnovna riječ. Znači 'oborina u obliku bijelih pahuljica kristalizirane vode'. Može imati razne atribute pa može biti:

bijel, djevičanski, dubok, južni, korast, mek, mlad, moker, netaknut, premekan, pretvrd, prvi, sipak, suh, svjež, tvrd, velik, zaleđen..., da i ne spominjemo pjesničke tvorevine kao *pospan snijeg*.

S nekim atributima može imati i terminološko značenje. Nenad Heruc u Skijaškom leksikonu objavljenom u YU SKI magazinu, Zima 81/82 na 38. strani piše: „gnjili (truli, kašasti) snijeg – snijeg koji nastaje na padinama izloženim suncu i južnim vjetrovima, loš za skijanje.”